

УДК 712.4:631.529

ІЩУК Л.П., канд. біол. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

e-mail: ischyk-29@mail.ru

АНАЛІЗ СТАНУ КВІТНИКОВИХ НАСАДЖЕНЬ м. Біла Церква ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОЛІПШЕННЯ

Проаналізовано стан квітникових насаджень м. Біла Церква. У результаті проведених досліджень встановлено, що стан квітників на приватних територіях задовільний, а навколо громадських будівель міста у більшості випадків потребує докорінної реконструкції. Асортимент квітникових культур у місті складає 50 таксонів рослин і представлений в основному однорічними культурами, тому його доцільно розширяти за рахунок введення цибулинних і бульбоцибулинних багаторічників та дворічників, які майже відсутні у композиціях. Доцільно також поряд з клумбами і рабатками створювати складні міксбордери, модульні, підвісні та набірні квітники.

Ключові слова: квітники, клумби, рабатки, міксбордери, однорічники, дворічники, багаторічники.

Постановка проблеми. За багатовікову історію садово-паркового мистецтва квітникове оформлення займало помітне місце у різноманітних архітектурно-художніх рішеннях. З його допомогою оформляють планувальні вузли парків: партери, місця відпочинку, акцентують декоративні водойми, галявини, узлісся тощо. Вибір типу квітникового оформлення залежить від ряду архітектурно-планувальних умов і перш за все від того, яке функціональне і естетичне значення має квітникове оформлення, і яке місце воно займає у даному ансамблі. Велике значення також мають умови споглядання квітникових композицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В озелененні міста квітники займають від 0,5 до 1 % території, проте завдяки декоративності і виразності є одним з провідних елементів декоративного оформлення вулиць і площ [1, 3, 6]. Існують чіткі рекомендації щодо створення квітників з однорічних рослин, підібрані види та сорти, які дозволяють забезпечити декоративність квітника протягом вегетації [7]. Проте аналіз стану квіткових насаджень на прикладі окремого міста в сучасних умовах, коли фінансування благоустрою та озеленення різко зменшилося, а асортимент використовуваних рослин зріс є актуальним завданням.

Мета досліджень – вивчити елементи озеленення м. Біла Церква, створені з використанням клумбових декоративних рослин, дослідити наявний асортимент клумбових рослин та можливості його поповнення за рахунок видів, які добре пристосовані до екологічних умов території нашого міста і доречні для вирощування у міксбордерах, рокаріях, на клумбах, рабатках та інших формах квітникових насаджень.

Матеріали і методика досліджень. Вивчення форм квітникових насаджень у м. Біла Церква проводили за рекомендаціями Г.Є. Кисельова [3] та В.П. Кучерявого [4]. Асортимент квітникових культур визначали за рекомендаціями В.П. Безсонової [1], О.Б. Бондаревої [2], В.В. Матвєєва, Є.Ф. Зайкіна [5], Д.Г. Хессайона [7].

За офіційними даними, м. Біла Церква – найбільше місто у Київській області і з околицями займає територію 34501,4 га. Площа житлової забудови – 2283,0 га. Загальна площа існуючих насаджень зони міста 11076,3 га, площа зелених насаджень міської території – 2508 га, а площа зелених насаджень спільного користування – 667,4 га.

За даними останнього перепису у місті проживає 217 тис. жителів. Значною мірою здоров'я жителів міста залежить від стану навколишнього середовища і можливостей рекреації, які існують як в місті, так і за його межами. За офіційними даними, на одного жителя Білої Церкви припадає 31,7 м² зелених насаджень. В той же час у Києві він складає 27 м², а в центрі Львова лише 7 м² [4].

Результати досліджень та їх обговорення. У результаті проведених досліджень нами встановлено, що у центральній частині м. Біла Церква квітникові насадження представлені наступними типами: геометричними і ландшафтними клумбами, рабатками, арабесками, групами, масивами, ординарними посадками і складними міксбордерами.

Аналіз асортименту квітникових культур м. Біла Церква показав, що у кількісному еквіваленті переважають багаторічники – 75 %, але більша площа квітників зайнята однорічниками (рис. 1). Асортимент однорічників представлений *Calistephus chinensis* (L.) Nees., *Tagetes patula* L., *Tagetes erecta* L., *Salvia splendens* L., *Petunia x hybrida* Vilm., *Zinnia elegans* Jacq., *Zinnia*

angustifolia H.B., *Antirrhinum majus* L. Багаторічники в основному представлені *Aster dumosus* L., *Aster novi-angliae* L., *Aster novi-belgii* L., *Aquilegia vulgaris* L., *Papaver orientale* L., *Phytolacca americana* L., *Paeonia officinalis* L., *Primula veris* L., *Heuchera sanguinea hort.*, *Cerastium biebersteinii* DC., *Sedum spurium* Bieb., *Sempervivum stoloniferum* S.G., *Sedum spectabile*, *Sedum acre* L., *Sedum hybridum hort.*, *Lupinus hybridus* L., *Hedera helix* L., *Vinca minor* L., *Phlox paniculata* L., *Phlox subulata* L., *Hosta lancifolia* L., *Hosta platypholia* L., *Narcissus posticus*, *Narcissus hybridus hort.*, *Asparagus officinalis* L., *Iris sibirica* L., *Lavandula angustifolia* L., *Phalaris arundinacea* L., *Stachys lanata* Jasq., *Convallaria majalis* L., *Hemerocallis fulva* L., *Tulipa hybridus* L., *Festuca ovina* L., *Hyacinthus orientalis* L., *Muscari pycnanthum* C. Koch., *Chrysanthemum x koreanum* Makai, *Canna indica* L. Багаторічники в основному представлені групами на геометричних і ландшафтних клумбах та у міксбордерах. В озелененні міста широко використані гарноквітучі чагарники *Spirea x vanhouttei* (Briot) Zab., *S. salicifolia* L., *S. x bumalda* Burv., *S. japonica* L., *Paeonia suffruticosa* L., *Syringa vulgaris* L., *Philadelphus grandiflorus* L. і різноманітні сорти *Rosa thea hybrida*, *R. polyantha* Catt., *R. floribunda* і *R. grandiflora*.

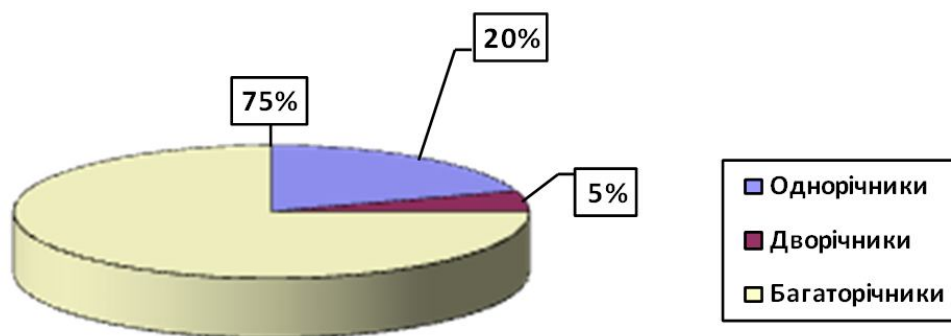

Рис. 1. Розподіл видового складу асортименту квітникових культур м. Біла Церква.

На сьогодні садовий центр «Зелене господарство» Білоцерківського ШЕУ, що проводить озеленувальні роботи у м. Біла Церква, перебуває у приватній власності і потужно розвивається. Розсадник декоративних рослин господарства розташований на площі 10 га, в тому числі 200 м² займають теплиці. На розсаднику представлений широкий асортимент декоративних листяних і шпилькових дерев та кущів. «Зелене господарство» Білої Церкви також реалізує однорічні та багаторічні квітникові культури (з відкритою і закритою кореневою системою), в тому числі цибулинні – тюльпани, нарциси, гіацинти; рослини на зріз; вазони для дому та офісу. Асортимент декоративних рослин садового центру «Зелене господарство» нараховує 115 таксонів, у тому числі 45 таксонів трав'янистих одно-, дво- і багаторічних квітникових культур. Однак, через недостатнє фінансування озеленувальних робіт на квітниках міста ми можемо бачити лише невеликий відсоток видів, решту садивного матеріалу реалізують за межами Білої Церкви. Тому території біля офісів, магазинів, кафе приватні фірми і установи намагаються озеленити самостійно, часто без залучення фахівців з озеленення. У результаті цього у квітниковому оформленні центральної частини міста відсутній єдиний композиційний задум. Всі насадження розрізнені і їх стан значною мірою залежить від догляду за ними власника будівлі, біля якої вони висаджені.

Згідно з існуючими рекомендаціями стримане квітникове оформлення міських магістралей може доповнюватися квітниками, розташованими на відкритих партерних ділянках біля окремих громадських будівель і різних споруд, що розривають фронт захисних зелених смуг, а також біля головних входів на виставки, у міські парки, на стадіони. При цьому, розташування квітників узгоджується з характером архітектурно-просторового рішення будівлі або комплексу будівель, з їх поверховістю, з загальним рішенням площі перед ними. На магістралях квітники сприймаються, головним чином, з рухомих автомобілів і автобусів; швидкість руху транспорту не дозволяє пасажиру розглянути деталі квітників і, тим більше, окремих кольорів; вони сприймаються як узагальнені колірні плями на тому або іншому фоні. Разом з тим такі колірні плями привертають увагу пасажирів і водіїв автотранспорту, вносять різноманітність в кольорове рішення магістралі, «розривають» монотонність захисних зелених смуг уздовж проїжджої частини [6].

У Білій Церкві є декілька транспортних розв'язок з коловим рухом. Лише на кругу на площі Волі навесні квітують тюльпани, хоча їх насадження зріджені, а влітку однорічники – *Tagetes*, *Salvia*, *Cineraria*, *Petunia* і багаторічник – *Stachys lanata*. Насадження *Buxus sempervirens* L. потребують омолодження. Вдалим є оформлення транспортної розв'язки по вул. Київській, де клумба кругового руху поєднується із доволі крупними схилами. На інших транспортних розв'язках – біля міської лікарні №1, по бульвару 50-річчя Перемоги, вул. Вокзальної і біля заводу гумових технічних виробів «Росава» – квітники взагалі відсутні, а зелені насадження представлені забур'яненними газонами, по яких де-не-де квітують тюльпани, і розрідженим стриженним самшитом, що потребує омолодження.

Найбільш доцільним є створення на фоні трав'янистих газонів яскравих квітників поблизу зупинок громадського транспорту, біля пішохідних переходів, на перехрестях і розвилках автодоріг. Такі квітники, крім декоративного, виконують цілком певне функціональне призначення, сприяючи організації транспортного і пішохідного руху.

Найкращі композиції у місті створені біля будівлі мерії – дві рабатки і дві килимові клумби, обсажені *Cineraria maritima* L. У середині рабаток ростуть сортосуміш *Viola x wittrockiana* Gams, *Bellis perennis* L. і *Tulipa hybrida* hort. Аналіз квітникового оформлення клумб показує, що у середині клумб висаджені *Myosotis x hybrida* hort., сортосуміш *Viola x wittrockiana* і *Tulipa hybrida*, який взагалі за висотою виходить за межі килиму. Малюнок на клумбах і рабатках не чіткий, цинерарія потребує стрижки. Ретельного догляду і регулярного підстригання також потребує забур'янений газон. Не на належному рівні також оформлені квітами квіткарки і квіткові вази у центрі міста.

Гарно виглядають доглянуті квітниково-декоративні насадження біля «Кав'ярні на соборній», біля стоматологічної клініки «Беладент», на території залізничного вокзалу та біля Будинку органної і камерної музики, а також біля дитячого розважального комплексу «Апельсин», центральної аптеки, ювелірного магазину «Каштан» по вул. Я. Мудрого; біля відділення Прокредитбанку та магазину «Гардини» по бульварі 50-річчя Перемоги.

Водночас докорінної реконструкції потребують квітники на під'їзді до залізничного вокзалу по вул. Вокзальній, біля центральної будівлі Укртелекому по бульвару 50-річчя Перемоги, палацу культури «Росава» по вул. Леваневського, м'ясної лавки, ломбарду, ювелірного магазину КЮЗ, магазинів «Садівник-городник» та «Простір» по вул. Я. Мудрого тощо.

У парку ім. Т.Г. Шевченка деревні насадження зріджені, тому є можливість у вікнах висаджувати геліофіти – *Lavandula angustifolia* L., сорти *Iris hybrida* L., *Canna indica* L., *Paeonia suffruticosa* Andr. Асортимент рослин на квітниках парку дуже обмежений і потребує розширення.

У виставковому парку біля БРУМу майже відсутні квітники, а навесні 2012 р. розпочалась реконструкція парку, у результаті якої видалені цінні декоративні дерева – *Cercis canadensis* L., *Crataegus monogyna* 'Rosa plena' Jacq., *Amelanchier canadensis* (L.) Medik. та декілька дерев *Picea pungens* Engelm. і повністю переплановані квітники перед входом до торгових рядів.

Весняні і весняно-літні композиції у місті створюють переважно *Tulipa* sp. і *Narcissus* sp., *Cineraria maritima* L., *Alyssum saxatile* L., *Iberis saxatilis* L., *Bellis perennis* L. У літньо-осінній період асортимент рослин на квітниках міста в основному представлений однорічниками: *Tagetes erecta* L., *Tagetes patula* L., *Cineraria maritima* L., *Salvia splendens* L., *Antirrhinum majus* L., *Perilla frutescens* (L.) Britt. var. *nankinensis* (Lour.) Decne, *Begonia semperflorens* Link. et Otto.

Композиції на квітниках побудовані на контрасті червоного, лимонно-жовтого, сріблястого та фіолетового забарвлення. Всі композиції сформовані на фоні занедбаного газону, який потребує корінної реконструкції. У пристінних міксбордерах рослини не завжди вдало підібрані за висотою.

Висновки. З метою покращення форм і структури квітникових насаджень м. Біла Церква пропонуємо вжити наступні заходи.

1. Регулярні квітникові насадження у центральній частині міста слід реконструювати і осучаснити шляхом створення модульних квітників на фоні плиточного мощення з модулями у співвідношенні 1:2 або 1:3.

2. Асортимент рослин слід розширити за рахунок введення у культуру декоративно-листяних і ґрунтопокривних рослин та ефемерних цибулинних видів, зокрема, *Sedum*, дернистих *Phlox*, *Cerastium*, *Thymus*, *Stachys*, а також *Colchicum*, *Crocus*, *Puschkinia* тощо.

3.3 метою підвищення декоративності композицій пізньої осені та у безсніжні зими насадження слід доповнити низькорослими сортами *Chrysanthemum* та карликовими формами *Juniperus*.

4. У складних пристінних міксбордерах рослини слід підбирати за висотою, не допускаючи перерв у квітуванні протягом вегетаційного періоду.

5. Забур'янені газони у центрі міста потрібно реконструювати травосумішню для партерних газонів, а у парках і скверах – для звичайних газонів, призначених для використання в напівтіні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бессонова В.П. Рослини квітників. Довідник / В.П. Бессонова. – Дніпропетровськ: Вид-во «Свідлер А.Л.», 2010. – 176 с.
2. Бондарева О.Б. Клумбы и живые изгороди / О.Б. Бондарева. – Донецк: Сталкер, 2007. – 156 с.
3. Киселев Г.Е. Цветоводство / Г.Е. Кисилёв. – М.: Колос, 1964. – 981 с.
4. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць [Текст] : навч. посібник для вузів / В. П. Кучерявий. – Львів, 2005. – 455 с.
5. Матвеев В.В. Цветоводство с основами селекции и семеноводства / В.В. Матвеев, Е.Ф. Зайкина. – М.: Колос, 1993. – 316 с.
6. Лунц Л.Б. Городское зеленое строительство / Л.Б. Лунц. – М.: Стройиздат, 1974.
7. Хессайон Д.Г. Все о клумбовых растениях / Д.Г. Хессайон. – М.: «Кладезь», 1998. – 140 с.

Анализ состояния цветочных насаждений г. Белая Церковь и пути его улучшения

Л.П. Ищук

Проанализировано состояние цветочных насаждений г. Белая Церковь. В результате проведенных исследований установлено, что состояние цветников на частных территориях удовлетворительное, а вокруг общественных зданий города в большинстве случаев требует коренной реконструкции. Ассортимент цветочных культур в городе составляет 50 таксонов растений и представлен в основном однолетними культурами, поэтому его целесообразно расширять за счет введения луковичных и клубнелуковичных многолетников и двулетников, которые почти отсутствуют в композициях. Целесообразно также рядом с клумбами и рабатками создавать сложные миксбордеры, модульные, подвесные и наборные цветники.

Ключевые слова: цветники, клумбы, рабатки, миксбордеры, однолетники, двулетники, многолетники.

Analysis of floral plantation state in Bila Tserkva and methods of their improvement

L. Ishchuk

Floral plantations state in Bila Tserkva was analyzed. Flower gardens state at private areas was satisfactory but flower-beds around public buildings need fundamental reconstructions according to the research results. The range of flowers is 50 taxons of plants in this town. The range is mainly consists of therophytes, so it is useful to increase it by means of bulbous and bulbotuberiferous biennials and perennials using.

They are almost absent in compositions. It's desirable to create complex mixed-borders, modular, hanging and composing flower gardens next to flower-beds and borders.

Key words: flower gardens, flower-beds, borders, mixed-borders, therophytes, biennials, perennials.